

Kurkistus Tamminiemen keittiönovesta

Maarit Tyrkkö: Presidentti ja toimittaja.
WSOY 2016. 590 s. ISBN 978-951-04-0255-9.

Presidentti Urho Kekkonen pyysi 35 vuotta sitten toimittaja Maarit Tyrkköä, nykyistä Huovista, kirjoittamaan hänestä kirjan ihmisenä. Tähän monitulkintaiseen toiveeseen on nyt vastattu, kun elokuun lopussa ilmestyi presidentin lähipiiriin vuosina 1975–1981 lukeutuneen Tyrkön kirjoittama teos *Presidentti ja toimittaja*. Oliko presidentin toivomuksena juuri tämän kaltainen teos, jää kolmekymmentä vuotta päähenkilön kuoleman jälkeen lukijan arvioitavaksi.

Uutuuskirja kuljettaa lukijansa sisään Tamminiemen keittiön ovesta ja avaa Suomen pitkäaikaisimmasta presidentistä kulissien takaa kuvan, joka on aiemmin ollut monilta osin tuntematon. Kirjasarjan kaksi vuotta sitten ilmestynyt ensimmäinen osa *Tyttö ja nauhuri* kertoi *Suomen Kuvalehden* tähtitoimittaja Maarit Tyrkön ja presidentti Kekkosen tutustumisesta ja yhteydenpidon tiivistymisestä 1970-luvun puolivälissä. Nyt ilmestynyt teos päättyy Kekkosen eroon ja vakavaan sairastumiseen syksyllä 1981. Urho Kekkosen elämän kuvaamisessa on tultu pitkä matka Juhani Suomen yksinoikeudella julkaisemasta viileän asiallisesta elämä-

kertasarjasta, jossa Maarit Tyrkön rooli Kekkosien viesteiden presidenttivuotien keskeisenä henkilönä on häivytetty taustalle.

Maarit Tyrkön uusi teos on poliittista historiaa, elämäkertaa, kuvaa vanhenemisesta ja vaikeasti määriteltävä kahden eri ikäpolvea edustavan ihmisen kiintymystarina. Kirja punainen lanka on Kekkosien ja häntä 47 vuotta nuoremman toimittajan julkisuudelta piilossa pysynyt erityislaatuinen ihmissuhde. Virallisesti Tyrkkö oli Kekkosista hänen kirjaprojekteissaan avustanut toimittaja. Kulissien takana hän oli kuitenkin paljon enemmän. Kirjassa Kekkonen ja Tyrkkö istuvat iltaa Tamminiemessä ja Kultarannassa. Usein he kohtaavat myös Laukaassa Kekkosien lähipiiriin lukeutuneen lääkintäneuvos Richard ”Rikke” Sotamaan huvilalla.

Urho Kekkonen saattoi puhua Tyrkön kanssa useita kertoja päivässä puhelimesta, ottaa häneltä täytettäväksi matkapäiväkirjoja ja kertoa hänelle luottamuksellisia tietoja Suomen sisä- ja ulkopolitiikasta. Puhelinkeskustelut ja kirjeenvaihto oli Kekkoselle ja Tyrkölle luonteva tapa kommunikoida, sillä niissä ikäero katosi. Maarit Tyrkkö sulki suhteensa Kekkosien yli kolmeksi kymmeneksi vuodeksi tallelokeroon. Kirjan elokuussa 2016 nostattamia sensaatiolööppejä ajatellen vähintäänkin näin pitkä odotusaika oli päähenkilön ja hänen omaistensa yksityisyyden suojaamiseksi tarpeen. Kirjaa lukiessa herää paikoin kysymys, oliko presidentin yksityiselämä kaikkine yksityiskohtineen tarvetta tuoda tällä tarkkuudella edes nyt postuumisti julkisuuteen. Tamminiemessä paljon aikaa viettänyt Urho Kekkosien pojanpoika Timo Kekkonen kritisoi elokuussa *Apu*-lehden haastattelussa Tyrkön kirjaa isoisänsä elämän yksipuolisesta kuvaamisesta. Timo Kekkonen huomautti, että kirjoittaja tunsikin Kekkosien vain joitakin vuosia tämän vanhuusiällä, joten kovin kattavasta persoonallisuuden kuvauksesta ei hänen mukaansa voi olla kyse.

Kekkos-tutkimuksen kannalta Maarit Tyrkön presidentin terveydentilaan koskevilla muistiinpanoilla on merkitystä sikäli, että niiden avulla voidaan arvioida aikanaan peiteltyä Kekkosien terveydentilan heikkenevästä. Tietävästi ensimmäinen aivoverenkiertohäiriö Kekkoselle sattui toukokuussa 1973 hänen ollessa Seurasaaressa lenkillä turvamiehensä Reino Haralan kanssa. Tasavallan presidentin sairaus pyrittiin kuitenkin aikanaan piilottamaan kansalaisilta. Tutkimuksessa on pohdittu sitä, kuinka hyvin Kekkonen oli viimeisenä vuonna 1978 alkaneen presidenttikautensa aikana kykenevä johtamaan maata ja kuka käytti valtaa, jos hän ei siihen aina kyennyt. Olisiko Kekkosista hoitaneiden lääkäreiden ollut jo aiemmin syytä todeta, että hallitusmuodon 25 § määrittelemä pysyvä este viran-

hoidolle oli olemassa ja presidentin syytä luopua tehtävästä? Olivatko Kekkosien itse valitsevat henkilöäkirjat liian uskollisia potilaalleen, että sulki todellisuudelta silmänsä?

Maarit Tyrkön kirjassa esimerkiksi itsenäisyyspäivän juhlinta joulukuussa 1980 rasitti Kekkosista niin, että hän joutui sen jälkeen jäämään sairauslomalle. Vaikka kyse oli aivotoiminnan häiriöstä, kanslian tiedotteen mukaan presidentti oli vilustunut. Sekä neurologi Erkki Kivalo että kardiologi Pentti Halonen kävivät Tamminiemessä tutkimassa potilaan. Päiväkirjaansa Kekkonen kirjasi sairastaneensa influenssan. Eikö hän siis tiennyt sairautensa laatua vai halusiko hän jättää jälkipolville silotellun kuvan terveydestään? Maarit Tyrkön kuvauksen mukaan Kekkonen oli ”influenssan” aikana ihmetellyt, miten lääkintäneuvos Sotamaa oli rakentanut Laukaan huvilan samoin kuin Tamminiemen.

Joulukuun 1980 ”vilustuminen” ei jäänyt viimeiseksi kerraksi, kun kansalta peitettiin totuus presidentin terveydentilasta. Tyrkön mukaan Kekkonen päätti keuhkokuumeella 1981, että pyytäisi lääkäreitä kirjoittamaan saman vuoden syyskuussa todistuksen, joka mahdollistaisi virasta luopumisen. Sairaus oli kuitenkin jo silloin edennyt niin pitkälle, ettei hallittu eläkkeelle siirtyminen ollut enää mahdollista. Kaikkein erikoisin vaihe salailussa nähtiin juuri syyskuussa 1981, kun Kekkosien sairauslomien aikana turvamiehet kuljettivat Maarit Tyrkön pyykkikorissa lehdistöltä piilossa Tamminiemeen huolehtimaan lähipiiriin suojelemasta heikkenevästä presidentistä.

Presidentti ja toimittaja vie lukijan tutustumaan Urho Kekkosien monimutkaiseen ihmissuhteiden verkostoon. Urho Kekkosien, kuten monen muunkin ihmisen elämän todellisuus on kulissien takana toisenlainen kuin miltä päällepäin näyttää. Omien tutkimusteni pohjalta minulle on syntynyt käsitys, että Urho Kekkonen oli kauttaaltaan poliittinen henkilö. Hänelle ihmissuhteet liittyivät enemmän tai vähemmän politiikkaan. Tämä koski niin ystävyys-suhteita kuin suhteita vastakkaiseen sukupuoleen. Urho Kekkonen oli Sylvi Kekkosien kanssa naimissa vuodesta 1926 aina tämän kuolemaan joulukuussa 1974. Tämän rinnalla Kekkonen seurusteli 1950-luvun alusta vuoteen 1963 ensin toimittaja Anne-Marie Snellmanin ja sen jälkeen suurlähteiläs Jaakko Hallaman puolison Anita Hallaman kanssa. Tyrkön kirjasta ilmenee, että Kekkonen onnistui pääsemään irti voimakastahtoisesta Hallamasta vasta syksyllä 1981, jolloin sairaus erotti heidät lopullisesti. ”Voi minua poikaparkaa. Eikö tämä ahistaminen koskaan lopu”, Kekkonen oli vielä huhtikuussa 1981

valitellut Tyrkölle Anita Hallaman jatkuvia tapaamisvaatimuksia.

Maarit Tyrkön teosta lukiessa on hyvä muistaa, että kyse on henkilökohtaisista muistelmista, ei historian-tutkimuksesta. Kirjoittaja on valikoinut sen, miten hän kirjoittaa omakohtaisesti koetuista asioista. Toinen vaihtoehto olisi ollut antaa aineisto ammattitutkijalle ja antaa tämän muokata aiheesta Maarit Huovista haastatellen historiateos. Huovinen samoin kuin Anita Hallama vuonna 2001 julkaisemassaan teoksessa *Sydämen kieltä sydämelle* kertoi oman näkökulmansa suhteestaan Kekkoseen. Toisen osapuolen näkökulmaa aiheeseen ei ole postuumisti mahdollista saada. Tutkimuksen kannalta asian tekee monimutkaiseksi se, että Anita Hallama poltti Kekkoselta saamansa kirjeet. Sen sijaan Maarit Huovinen lupasi kirjanjulkistamislaisuudessa toimittaa arkistonsa viiden vuoden sisällä Kekkosen arkistoon Orimattilassa.

Urho Kekkosen elämän tutkimuksen näkökulmasta viimeistä kuutta presidenttivuotta koskevan suuren arkistoaineiston tuleminen nyt päivänvaloon saa pohtimaan, kuinka kattavasti tutkijoiden käytössä on tähän asti ollut aiheen kannalta keskeistä aineistoa. Jos jostain varastoista vielä löytyy Kekkos-tutkijoiden aarteita, toivottavaa on, että ne löytäisivät tiensä UKK-arkistoon.

Urho Kekkonen totesi jo 1970-luvun alussa lehtihaastattelussa, että presidentin virka on yksinäisen miehen virka. Vastuuta on paljon ja on hyvin vähän niitä keihin voi oikeasti luottaa. Poliitikassa ”ystävät” ovat helposti seuraavana päivänä pahimpia kilpailijoita. Urho Kekkosen monet pitkäaikaiset luotetut olivat hänen

ikätovereitaan ja 1970-luvun loppuun tultaessa kuolleet. Jäljellä oli ”meijän porukka”, johon nuori Maarit Tyrkkö pääsi mukaan itseään vanhempien joukkoon. Porukan kantavia voimia olivat lääkintäneuvos Richard ”Rikke” Sotamaa, kauppaneuvos Kalle Kaihari ja Kauko Rastas sekä edellä mainittujen puoliset. Maarit Tyrkön kirjasta näkyy myös kuinka merkittävä rooli uskollisilla turvamiehillä ja adjutanteilla oli presidentin työlle.

Maarit Tyrkön tarina Urho Kekkosesta on yksi näkökulma maamme poliittisessä historiassa ainutlaatuisen ilmiön, missä yksi henkilö johti lopulta, miltei yksinvaltaisoin ottein tasavaltaa neljännesvuosisadan ajan. Tapahtumana Urho Kekkosen pitkä presidenttikausi on demokraattisessa maassamme yhä niin poikkeuksellinen ilmiö, että hänen persoonansa kiehtoo varmasti vielä pitkään niin historianutkijoita kuin suurta yleisöäkin. Ajoittain herää kysymys, onko Urho Kekkosen rooli merkittävyydestään huolimatta ylikorostunut poliittisen historiamme tutkimuksessa. Volyymitään Kekkos-tutkimuksen ja tietämyksen määrä ylittää monin verroin sen perusteellisuuden, millä muiden presidenttiemme elämää on kammattu. Esimerkiksi K. J. Ståhlbergin ja P. E. Svinhufvudin presidenttikausia on tutkittu modernin historianutkimuksen keinoin Kekkoseen verrattuna vähän. Useimpien presidenttiemme kohdalla henkilöhistoriallinen tutkimus rajoittuu yhteen elämäkertaan, joka on tehty jo aikoja sitten. Ehkä jatkossa niin toimittajien kuin tutkijoiden olisikin syytä suunnata osa Urho Kekkoseen kohdistuvasta mielenkiinnosta muiden presidenttiemme työn ja persoonan esittelemiseen suomalaisille.

VILLE JALOVAARA, DOSENTTI, TT
HELSINGIN YLIOPISTO